

معلمان و روشهای کنترل کلاس (۲)

روش و محدودیتهای تحقیق

۱۹ مدرسه از کل ۱۱۱ مدرسه (جدول ۱) و ۲۰۵ معلم از کل ۱۴۲۳ نفر معلم شهر ارومیه (جدول ۲) به روش تصادفی ساده با استفاده از جدول تصادفی در مورد مدارس دخترانه و پسرانه با مقاطع تحصیلی مختلف انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های این تحقیق بعد از تصویب آن توسط شورای پژوهشی دانشگاه ارومیه با اجازه اداره کل آموزش و پرورش شهرستان ارومیه اقدام شد. به این صورت که متعاقب مجوز کتبی آن اداره کل به نواحی و در نتیجه به مدارس، تماس با مدیر مدرسه و موافقت در مورد زمان مراجعه به مدرسه، و ارائه توضیحات لازم در مورد محرمانه بودن اسامی مدارس و معلم آن، پرسشنامه مشخصات و پرسشنامه روش کنترل کلاس معلمان توزیع شده و جمع‌آوری گردید و برای سنجش تفاوت میانگین متغیرها نیز از تست T استفاده شد که نتایج در جداول ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷ ارائه شده است.

• دکتر میر محمد سید عباس زاده
• استادیار دانشگاه ارومیه

جدول ۱. آمار مدارس کد در این جدول ۲. آمار معلمان کد در این تحقیق
تحقیق شرکت داشتند بد تفکیک مقاطع شرکت داشتند بد تفکیک مقاطع تحصیلی
تحصیلی و جنس معلمان

مدرس	پسرانه	دخترانه	جمع	مدرس	زن	مرد	جمع
دبستان	۴	۵	۹	دبستان	۹۲	۲۵	۱۱۷
راهنمایی				راهنمایی			
تحصیلی	۲	۳	۵	تحصیلی	۳۰	۲۷	۵۷
دبیرستان	۳	۲	۵	دبیرستان	۱۹	۱۲	۳۱
جمع	۹	۱۰	۱۹	جمع	۱۴۱	۶۴	۲۰۵

پرسشنامه روش کنترل دانش آموزان PCI توسط معلمان که برای تشخیص نوع روش کنترل آنان مورد استفاده قرار گرفت دارای ضریب روایی ۹۱ درصد و ۹۵ درصد است که به ترتیب استفاده از فرمول بیرسن و اسپیرمن بوده و به طریق تنصیف به وسیله سازندگان آن محاسبه شده است. رویه‌ای که برای محاسبه اعتبار این پرسشنامه به وسیله آنان به کار رفته مبتنی بر قضاوت مدیران در مورد روش کنترل کلاس معلمان است. با محاسبه میانگین نمرات، جواب معلمانی که به وسیله مدیران خود انسانی و یا قیمی مشخص شده بودند روشن شد که جواب به دست آمده یعنی ۲/۶۳۹ در سطح ۱ درصد هم معنی دار است.

* درجده زيادى از معلمان در سالهاى اوليه تدرىس، روش كنترول مستقيم دارند، اما طى سالهاى بعد با توجه به تجارب شخصى، ميزان تحصيلات، ماده درسى مورد تدرىس، جنس و نيز عوامل ديگر از جمله اقليم آموزشى مدرسه، مواضع خود را تغيير داده و با تعديل مى كنند.

مطالعه حاضر از اين جهت كه در انتخاب مدارس و وضعيت اجتماعى - اقتصادى مناطق مختلف شهر اروميه كه مى تواند در اقليم آموزشى مدارس تأثير كند دخالت داده نشده است با محدوديت مواجه است. علاوه بر اين با توجه به جمعيت اين تحقيق كه مدارس شهر اروميه را در بر مى گيرد نتايج آن به راحتى در مورد مدارس مناطق ديگر قابل تعميم نيست. همچنين با توجه به اينكه احتمال دارد عملکرد معلمان در كلاس درس با اعتقاد نظرى آنان در مورد روش كنترول كلاس تفاوت داشته باشد استفاده همزمان از روشهاى ديگر نظير مقياس تحليل تعامل فلاندرمى توانست برابر علمى اين تحقيق بيازايد.

جدول ۳. آمار معلمانى كه با روش كنترول كلاس مستقيم و غيرمستقيم تشخيص داده شدند.

مدرس	غيرمستقيم (انسانى)			مستقيم (قيمى)			جمع كل
	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	
ديستان راهنمايى	۲۳	۱۱	۳۴	۶۹	۱۴	۸۳	۱۱۷
تحصيلى	۱۱	۱۵	۲۶	۱۹	۱۲	۳۱	۵۷
دبيرستان	۹	۳	۱۲	۱۰	۹	۱۹	۲۱
جمع	۴۳	۲۹	۷۲	۹۸	۳۵	۱۳۳	۲۰۵

جدول ۴. ميانگين نمرات PCI به تفكيك روش كنترول، مقاطع تحصيلى و جنس معلمان

جنس	ديستان			راهنمايى تحصيلى			دبيرستان			میانگین کل
	قيمى	انسانى	میانگین	قيمى	انسانى	میانگین	قيمى	انسانى	میانگین	
زن	۶۹/۲۲	۲۵/۱۲	۵۷/۲۲	۶۷/-	۴۵/۲۳	۵۶/۲۱	۷۴/۲۷	۴۲/۵	۵۷/۲۸	۵۷/۰۰۶
مرد	۷۲/۱۲	۲۲/۵	۵۷/۸۲	۶۹/۰۸	۲۲/۲۳	۵۶/۷۶	۷۵/۲۲	۴۴/۲۳	۵۹/۷۷	۵۸/۱۱۸

* روش تربيتى مبتنى بر فشار و قدرت مدارى، خمودى به بار آورده و نتيجه آن هم قبول تسلط ديگران است. يعنى افرادى كه در چنين جوى تربيت شوند فشار و قلندرى را پذيرايى کرده و شخصيت خمودى خواهند داشت.

جدول ۵. میزان همبستگی میانگین نمرات PCI در دو گروه مستقیم و غیرمستقیم در مقاطع تحصیلی مختلف به تفکیک جنس.

مقطع تحصیلی	همبستگی r	df	معنی داری
دبستان و راهنمایی تحصیلی	۲/۰۷۴۶	۱۷۲	$P < 0/5$
راهنمایی تحصیلی و دبیرستان	۲/۲۳۹۰۰	۸۶	$P < 0/5$
دبستان و دبیرستان	۲/۵۹۷۸	۱۴۶	$P < 0/5$
زن و مرد	۲/۱۲۳۳	۲۰۳	$P < 0/5$

جدول ۶. آمار معلمان در رابطه با مختصات آنان به تفکیک مقاطع تحصیلی و روش کنترل کلاس

مدرسه	روش کنترل کلاسی	جنس		گروه سنی	میزان تحصیلات	معدل تحصیلات	مواد مورد تدریس
		مرد	زن				
دبستان	مستقیم	۱۲	۶۹	۵	۲۲	۱۱	۲۲ - -
	غیرمستقیم	۱۱	۲۲	۳	۱۹	۶۰	۶۶ ۱ ۵
راهنمایی تحصیلی	مستقیم	۱۲	۱۹	۳	۱۲	۸	۱ ۱۶ ۱۱
	غیرمستقیم	۱۵	۱۱	۱	۱۸	۱۶	۱ ۹ ۱۲
دبیرستان	مستقیم	۹	۱۰	۳	۲	۵	۱ ۶ ۲
	غیرمستقیم	۳	۹	۱	۵	۱۰	۱ ۶ ۱۳
جمع	—	۶۲	۱۴۱	۱۴	۱۲۱	۵۸	۱۰۳ ۳۹ ۲۷

گروه های سی :
 ۱ = تا ۳۰ سال
 ۲ = ۳۱ تا ۴۰ سال
 ۳ = ۴۱ تا ۵۰ سال
 ۴ = ۵۱ به بالا

میزان تحصیلات :
 ۱ = دیپلم متوسطه
 ۲ = فوق دیپلم
 ۳ = لیسانس

معدل تحصیلات :
 ۱ = پانزده تا ۱۲/۹۹
 ۲ = ۱۴ تا ۱۵/۹۹
 ۳ = ۱۶ تا ۱۷/۹۹
 ۴ = ۱۸ تا ۲۰

مواد تدریس :
 ۱ = علوم اساسی
 ۲ = علوم تجربی و ریاضی
 ۳ = تمام مواد با جز دو مورد فوق

* دانش آموزان با «دیدن» رفتار آمرانه، غیر دوستانه و غیر محترمانه معلمان، احترام و دوستی و تواضع نخواهد آموخت.

جدول ۲ درصد آمار معلّمان در رابطه با مختصات آنان به تفکیک مقاطع تحصیلی و روش کنترل کلاس

مدرسه	روش کنترل کلاس		جنس	گروه سنی				میزان تحصیلات				مواد مورد تدریس			
	زن	مرد		۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴				
دبستان	متنجم	۷۵	۵۶	۶۲	۲۱	۲۷	-	۲۲	۱۰۰	۷۵	۲۲	۲۲	۲۳	-	-
	غیرمتنجم	۲۵	۲۴	۲۷	۲۹	۶۲	۱۰۰	۶۶	-	۲۵	۶۶	۷۸	۷۷	۱۰۰	۷۷
راهنمای تحصیلی	متنجم	۶۲	۲۴	۷۵	۲۷	۲۱	۲۵	۲۲	۶۲	۲۲	۶۰	۲۲	۲۲	۱۰۰	۹۸
	غیرمتنجم	۲۷	۵۶	۲۵	۵۳	۶۹	۷۵	۲۲	۲۲	۲۲	۴۰	۶۷	۶۹	-	۲
دبیرستان	متنجم	۵۳	۷۵	۲۹	۲۹	۵۰	-	-	۱۹	۵۰	-	۱۳	۱۳	۱۰۰	۵۰
	غیرمتنجم	۲۷	۲۵	۲۱	۵۰	۵۰	۱۰۰	-	۸۱	۵۰	۱۰۰	۸۷	-	-	۵۰

بررسی یافته‌ها و نتایج تحقیق

همچنانکه از جداول ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷ پیداست یافته‌های این

تحقیق عبارتند از:

۱- بین روش کنترل معلمان زن و مرد در همه مقاطع تحصیلی تفاوت معنی داری وجود دارد و این تفاوت حاکی از مستقیم‌تر بودن روش کنترل معلمان مرد نسبت به معلمان زن است.

۲- بین روش کنترل معلمان دبستان، راهنمای تحصیلی و دبیرستان تفاوت معنی داری وجود دارد و این تفاوت حاکی از غیرمستقیم‌تر بودن روش کنترل کلاسها در دبستان نسبت به دوره راهنمای تحصیلی و در راهنمای تحصیلی نسبت به دبیرستان است.

۳- بین روش کنترل غیرمستقیم کلاس معلمان زن و مرد و نیز بین روش کنترل مستقیم کلاس معلمان زن و مرد تفاوت معنی داری وجود ندارد. با وجود این میانگین نمرات PCI نشان می‌دهد معلمان مرد که دارای روش کنترل غیرمستقیم کلاس هستند نسبت به معلمان زن که دارای همین روش می‌باشند از روشی غیرمستقیم‌تر برخوردارند و معلمان مرد که روش کنترل مستقیم کلاس دارند نسبت به معلمان زن که همین روش را دارند از روشی مستقیم‌تری پیروی می‌کنند.

نتایج زیر از یافته‌های این تحقیق و اطلاعات مندرج در جداول مذکور قابل حصول است:

۱- درصد معلمان زن و مرد در مقاطع تحصیلی مختلف که دارای روش کنترل غیرمستقیم هستند ۳۵ درصد کل معلمان و بقیه یعنی ۶۵ درصد کنترل مستقیم کلاس دارند.

۲- با استفاده از جداول مذکور به طور کلی چنین مشهود است که درصد بیشتر معلمان که دارای روش کنترل غیرمستقیم کلاس هستند دارای سابقه کار و سن بیشتری بوده، در تحصیلات خود معدل کمتری داشته و دروس علوم انسانی تدریس می‌کنند و معلمانی که از روش کنترل مستقیم کلاس پیروی می‌کنند دارای سابقه تدریس کمتر و معدل تحصیلات بیشتری بوده و دروس علوم تجربی و ریاضی تدریس می‌کنند.

۳- درصد زیاد معلمان دبستانها که دارای روش کنترل مستقیم هستند احتمالاً بیانگر آن است که بین روش کنترل مستقیم و نداشتن تحصیلات عالی رابطه‌ای مثبت وجود دارد.

به نظر می‌رسد که نگرش معلّمان به روش کنترل کلاس، توسط

ارزشهای اجتماعی، باورهای شخصی و مواد درسی دوره‌های تربیت معلم و تربیت دبیر تعیین می‌شود و در بسیاری اوقات شکاف نسبتاً عمیقی بین ارزشهای اجتماعی و باورهای شخصی از یک طرف و مواد درسی دوره‌های تربیت معلم و دبیر از طرف دیگر وجود دارد. واضح است که معلّمان قبل از تحصیلات تخصصی خود، به واسطه مشاهدات خود از معلمان در طول تحصیلات عمومی و متوسطه و ادراک آنان از انتظارات جامعه درباره روش کنترل دانش‌آموزان نظریاتی دارند که این نظریات وقتی در تعامل با نگرش‌های ارائه شده در مواد درسی دوره‌های آمادگی معلمی قرار می‌گیرد منجر به احساس و ادراک متفاوت آنان به این موضوع می‌شود که شالوده رفتار بعدی ایشان در کلاس را فراهم می‌آورد. هر قدر شکاف باد شده سطحی باشد معلم در دوره‌های آمادگی معلمی به درک صحیح و موضع روشنی می‌رسد و هر قدر شکاف مزبور عمیق‌تر باشد معلم احساس و نگرش مبهمی در این رابطه پیدا کرده و اتخاذ موضع صحیح را به میدان عمل تدریس موکول می‌کند. و همچنانکه یافته‌های تحقیقاتی اخیر نشان می‌دهد، معلمان در جریان عمل تدریس نیز با کسب تجربه و آشنایی بیشتر با «سنت» معلمی، به تدریج روش کنترل معلمان ملایم‌تری پیشه می‌کنند که حتی در غالب اوقات مستقل از نوع آموزشی است که به آنان تدریس می‌کنند. به طور خلاصه از مطالب فوق چنین پیداست که درصد زیادی از معلمان در سالهای اولیه تدریس، روش کنترل مستقیم دارند. اما طی سالهای بعد با توجه به تجارب شخصی، میزان تحصیلات، ماده درسی مورد تدریس، جنس و نیز عوامل دیگر از جمله اقلیم آموزشی مدرسه، مواضع خود را تغییر داده و یا تعدیل می‌کنند. در پایان با استفاده از مجموع مطالب این مقاله، به نکات و یا پیشنهادات زیر می‌توان اشاره داشت:

۱- موضوع روش کنترل کلاس باید در ضمن دروس دوره‌های تربیت معلم و تربیت دبیر در مراکز تربیت معلم آموزش و پرورش و در دانشگاهها گنجانده شود تا اینکه معلّمان به جای تعمیم تجارب محدود و انفرادی خود در ضمن تدریس، حتی قبل از شروع کار، درک نسبتاً روشنی از این موضوع داشته باشند.

نماز؛ گفته‌ها و نکته‌ها

● حسن کشفی ارشاد

* آه مقبول!

گویند: یکی از مسلمین با شتاب به سوی مسجد پیامبر (ص) آمد تا در نماز جماعت آن حضرت شرکت کند. وقتی که به در مسجد رسید. دید که مردم از مسجد بیرون می‌آیند. از یکی پرسید: چرا از مسجد بیرون می‌آیید؟ او گفت: نماز جماعت تمام شد، به کجا می‌روی؟ آن مرد عقب مانده، از اعماق قلب، آهی کشید و افسوس خورد که چرا موفق به درک جماعت نشده است. مردی از مسلمین به او گفت: تو، آن آه سوزان را به من بیخش و من نماز جماعت را به تومی بخشم. عقب مانده گفت: بسیار خوب. من آه خودم را به تو دادم و تو نمازت را به من بده. (در اینجا نیز آن عقب مانده به آه خود مغرور نشد.)

گفت: دادم آه و پذیرفتم نماز

اوستند آن آه را با صد نیاز عقب مانده، این را گفت و به مسجد رفت. همان شب در عالم خواب دید که هاتفی به او گفت: خوشا به حالت روحانی تو، که آه سوزان و آب حیات و شفا یافتی و سپس به خاطر گذشت از مقام روحانی آن آه، در مقابل نماز شخص دیگر، نماز همه آنها که در مسجد بودند قبول درگاه خدا شد:

شب بخواب اندر بگفتش هاتفی

که خریدی آب حیوان و شفی

حرمت این اختیار و این دخول

شد نماز جمله خلقان قبول

* اهمیت نماز جماعت

در زمان رسول خدا (س) مردمانی بودند که از حاضر شدن به نماز (جماعت) در مسجد گندی می‌کردند و نمی‌آمدند پس رسول خدا (س) فرمودند: مردمانی نماز در مسجد را ترک کرده‌اند نزدیک است که امر کنیم هیزم به

۲ - معلمانی که در برخورد با دانش‌آموزان در زمینه‌های انضباطی، همواره از روش مستقیم و یا قیمی استفاده می‌کنند باید متوجه باشند که «روش تربیتی مبتنی بر فشار و قدرت مداری خمودی به بار آورده و نتیجه آن هم قبول تسلط دیگران است. یعنی افرادی که در چنین جوی تربیت شوند فشار و قلدری را پذیرا بوده و شخصیت خمودی خواهند داشت.» پس استفاده از این روش را باید جداً مورد سؤال قرار داده و به جای تحمیل کنترل خارجی به دانش‌آموزان، برای برقراری نوعی احساس کنترل درونی در آنان تلاش کرد.

۳ - معلمان باید متوجه باشند که خود محوری آنان در کلاس درس الزاماً موجب یادگیری بهتر و بیشتر دانش‌آموزان نخواهد بود. زیرا که برخلاف تعلیم و تربیت سنتی که از روش کنترل مستقیم جانبداری می‌کرد. امروزه عقیده غالب مربیان بر این است که اگر به دانش‌آموزان اجازه داده شود که بر حسب علاقه و استعداد خود در جریان یادگیری سهیم شده و نقش فعالی داشته باشند یادگیری بیشتر و عمیق‌تری خواهند داشت. وضعیتی که با روش کنترل غیرمستقیم مطابقت بیشتری دارد. علاوه بر این، حتی بعضی از تحقیقات اخیر نیز نشان داده است که میزان تجربه معلمان و گرایشهای صحیح آنان به شاگردان و جریان تعلیم و تربیت رابطه بیشتری با یادگیری دانش‌آموزان دارد و با توجه به این که مطابق نتایج تحقیق حاضر و تحقیقات دیگر، معلمان با تجربه عموماً دارای روش کنترل غیرمستقیم می‌باشند، پس همه معلمان نیز باید در مدیریت کلاس به عنوان پیش شرط یادگیری دانش‌آموزان، تا حدود امکان از روش کنترل مستقیم پرهیز کنند.

۴ - با توجه به اینکه بسیاری از مربیان عقیده دارند که رفتار اجتماعی نوعاً از طریق تقلید، همانند سازی و سرمشق سازی یاد گرفته می‌شود پس نباید با اتخاذ روش مستقیم، چنین نمونه و سرمشقی را در پیش روی دانش‌آموزان قرار داد. هیچ چیز از دید تیزبین و کنجکاو بچه‌ها به دور نمی‌ماند. آنها بیشتر از آنچه که «می‌بینند» یاد می‌گیرند تا آنچه که «می‌شنوند»، با آنچه که به آنها گفته می‌شود. بنابراین دانش‌آموزان با «دیدن» رفتار آمرانه، غیردوستانه و غیر محترمانه معلمان، احترام و دوستی و تواضع نخواهند آموخت.

منبع:

نشریه علوم تربیتی (فصلنامه علمی - پژوهشی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران)، سال پانزدهم - ش ۲۱ - ۱۳۷۱